THESES INAUGURALES, DE
JURE PRINCIPIS CIRCA HÆRETICOS,

Quas

Rectore Magnificentiſſimo,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO WILHELMO,

ELECT. BRAND. HÆREDE &c. &c. &c.

PRÆSIDE

DN. D. CHRISTIANO THOMASIO

Conſ. Elect. Brandenb. & Prof. Publ. ac Facult. Jurid. h. t. Decano,

PRO LICENTIA

Summos in utroque Jure honores ac Privilegia Doctoralia ritè capeſſendi,

Publico Eruditorum Examini ſubmittit

JOHANNES CHRISTOPHORUS Rube/

Advoc. Duc. Sax. Salfeld.

d. XI. Novembr. M. DC. XCVII.

IN AUDITORIO MAJORI,

Horis ante- & pomeridianis.

HALÆ, Typis CHRISTOPH. SALFELD. Reg. El. Brand. Typogr.

6

Biblioteca Nazionale NAPOLI V. E. III

CHRISTIANUS THOMASIUS
JCtus, Conſiliar. Elector. Brandenb. ac Facult. Juridicæ p. t. Decanus.

LECTURIS

S. P. D. & O. P.

B. C. D.

QUamvis communiter doceatur, in regimine Eccleſiaſtico vitanda eſſe duo extrema, quorum alterum Cæſaro-Papiæ nomine inſigniunt, alternm Papo-Cæſariam appellant, neminem tamen hactenus invenire licuit, qui perſpicuè iſta duo vitia inter ſe ſecernere docuerit, quomodo vero evitari poterunt eadem, ſi non intelligantur aut ſentiantur? Quid juvat, quod omnes ore profiteautur, ea eſſe fugienda, ſi tamen multi eadem vel alterutrum eò ſecurius committant, quod ob ignorantiam communem quilibet negare audeat, ſe id facere, quod ore condemnaverat? Video quidem communiter iſthæc vitia diſtinctione inter externa & interna poteſtatis Eccleſiaſticæ ſecerni, ſed video etiam ea diſtinctione parum profici. Dicunt: Principibus competere poteſtatem circa externa in Eccleſia, Clero poteſtatem circa interna: Cæſaro-Papiam evadere, ſi Princeps etiam circa interna ſe velit immiſcere, Papo-cæſariam, ſi Clerus velit diſponere de externis, aut etiam rebus aliis ad Eccleſiam non pertinentibus. Benè hæc omnia, ſi modo illa externa & interna Eccleſiæ ita evidenter ſejuncta eſſent, ut non quotidiana confuſio eorum, etiam à docentibus, eſſet metuenda, & ſi modo hoc pacto non per æquè obſcurum exponeretur id, quod jam ſatis obſcurum erat. Rejecimus eam ob cauſam hanc diſtinctionem jam alibi. Et quamvis ea rejectio multis diſplicuerit, præprimis, quorum intererat, Laicis in doctrina juris Eccleſiaſtici oculos non aperiri, vel ex præſenti tamen materia dicta à nobis illuſtrari poſſunt. Papo-cæſariæ exemplum omnes ferè nonniſi in Papa quærunt, cœtus Evangelicos eo vitio immunes eſſe communis fabula eſt, ſed fabula. Annon enim in multis locis Miniſtri Eccleſiæ alterum pedem in Curia habent? Ut de Conſiſtoriis nihil dicam, ubi certè non agitur de internis Eccleſiæ, ſed apertè de externis: Quodſi dixeris hæc exempla ad Papo-cæſariam non pertinere, nec eſſe hæc vitia, aut illicita, parum tamen promovebis, ſi modo obtineam, nec ergo me, nec te ex communi doctrina formare poſſe clarum conceptum Papo-cæſariæ. Cæſaro-papias exempla, uti ob ſummam Cleri vigilantiam, omni tempore fuerunt rariſſima, ita nec hodie multa extant, niſi quod ſæpè Principibus controverſia moveatur à Clero, cum jure ſuo circa externa uti volunt, ac ſi ſimul interna ipſis concredita aggrederentur & ſic Cæſaro-papiæ exempla præberent. Prodeſt enim obſcuritas doctrinæ illius rarò Principibus, ſæpè Clero. Sub hac larva Zelum divinum & ſpiritualem interpretantur, quod in ſe Papo-Cæſaria eſt; ſub eadem Principum jura involant, & ſi Principes nitantur contrà, eos de Cæſaro-papia accuſant. Nullum jus Principi competit circa ea, quæ Deus juſſit & prohibuit. Benè. Ergo vel

nullum jus Principi reliqvum eſt, vel in iis id habet, quæ Deus non præcepit, nec interdixit. At hæc ultima quid aliud ſunt, quam quæ uno verbo dicuntur Adiaphora? Sed annon & noſtris Principibus jus circa Adiaphora apertè negatur à Clero noſtro? Annon Cæſaro-papiæ crimen impingunt illis Principibus, qui jure ſuo utuntur? Inter externa, ſi quæ ſunt, quid magis externum eſſe poterat alicui negotio, quam locus & tempus? Et tamen hoc ipſum jus Principibus controverſum redditur. Nec poſſeſſio diuturna & continua deterret adverſarios. Capiamus ex re primum obvia exemplum. Nulla eſt ordinatio Eccleſiaſtica in terris Principum Proteſtantium, quæ non de loco & tempore cultus divini diſponat. Et tamen ſi quis urgeatur, ut ſecundum ordinationem illam tempus concionum ſuarū determinet, multi urgent, iſtas ordinationes petere interna Eccleſiæ: ſcriptum enim eſſe à Paulo; Spiritum Sanctum ne extingvatis. Ergo Magiſtratum Politicum huic præcepto divino refragaturū eſſe, ſi determinare velit tempus concionandi. Additur: parum Chriſtianos eſſe, qui conquerantur de longioribus concionibus; has ad beneficia Paſtorum eſſe referendas; Ex impulſu Spiritus Sancti conciones in longius ſpatium extendi, cui à miniſtro Eccleſiæ non poſſit nec debeat reſiſti; Miniſterium eſſe Officium Spiritus Sancti, & ideò etiam Germanico idiomate miniſtros appellari Spirituales κατ' ἐξοχὴν. Suggeſtum eſſe officinam Spiritus Sancti, Conciones longiores non eſſe rejiciendas, cum fundamentum habeant in ſcriptura. Chriſto ipſo & Paulo conciones in longius extendentibus: debere ergo longiores Conciones attentè audiri, etiam ab ipſis Principibus, exemplo Conſtantini M. Vit. Conſt. I. c. 33. &c. Tanta eſt vis harum ratiuncularum, ut etiam hominibus piis per easdem ſubinde impoſitum fuiſſe obſervaverimus. Miſcentur multa huc non pertinentia. Ita eſt, qui verbum Dei tædio habent, parum Chriſtiani ſunt, ergo & illi, quos conciones piorum hominum ex impulſu Spirit. Sancti agentium nauſea afficiunt. Sed hoc non eſt in quæſtione. Peccabat conſervus in Evangeli[illegible] conſervo ſuo ex rigore debitum exigens, ſed tamen hic illi non opponere poterat exceptionem non competentis actionis. Ita peccant auditores, quibus verbum Dei tædium eſt, ſed propterea Miniſter Eccleſiæ non liberatur ab obligatione erga Principem & Eccleſiam. Neque huc pertinet, quærere, an conciones longiores ſint res ſua natura turpes & rejiciendæ. Quis enim unquam id aſſeruit? Sunt ergo & parum hic pertinentia exempla concionum Chriſti & Pauli. Et eo minus huc pertinent, quo magis diſtant inter ſe conciones Chriſti & Apoſtolorum à concionibꝰ noſtris, quæ diſcuntur artificio humano ſecundum præcepta collegiorum homileticorum. Adde, quod nec Chriſtus, nec Paulus promiſſione ſive jurata ſive injurata ſe obligaverant ordinationi alicui Eccleſiaſticæ. Afferuntur præterea quædam apertè Papiſtica, qualia ſunt, de nomine ſpiritualium etiam miniſtris noſtris tribui ſolito, & de exaſciandis Principibus noſtris ad exemplum Conſtantini apud Euſebium, deque ſuggeſtu officina Spiritus Sancti, qui in officinam hanc non ante erectus eſt, quam eo tempore, quo ex ſtudio Verbi divini factum eſt opificium. Omnis nervus ergo diſſenſionis in dicto Pauli ſitus eſt, qui ſpiritum non vult extingvi aut ſupprimi. Jam demus, de Spiritu

ritu Sancto eum intelligendum eſſe,quamvis & de hoc adhuc poſſit diſquiri: demus inſuper, Miniſtros concionantes agi ſpiritu Dei, quamvis de impiis id omnino negandum ſit, & pii admonendi ſint, ne in ſe motus pios vel angelicos confundant, cum motibus Spiritus Sancti & Theopneuſtia: & ut in concionibus ſuis cum Paulo diſtingvant inter ea, quæ dicit Dominus, & quæ dicunt ipſi. Demus, inquam, hæc omnia. Quis unqvam ſepoſito affectu dicet, per ordinationes Eccleſiaſticas tempora concionum determinantes extingvi Spiritum, aut ſupprimi? Si Spiritus Sanct. non ſupprimitur in Profeſſoribus Theologiæ determinatione horæ, quomodo ſupprimeretur in concionatore? Si non ſupprimitur ideò, quod per ordinationes Politicas adſtringi ſe patitur ad exponendas Epiſtolas & Evangelia ab hominibus præſcripta, & quod certo ac ſtatuto tempore conciones incipiant, cur ſupprimeretur determinatione temporis, quo debeant finiri. Quamvis inſuper concedamus, parum Chriſtianum videri, ſi quis cum ſummo rigore obſervationem ordinationum illarum à miniſtris velit exigere, cum facilè excuſationem mereatur, cui donum brevitatis non eſt conceſſum, non tamen ea, quæ excuſandi loco proferri debebant, vertenda ſunt in impugnanda jura Magiſtratus Politici, nec ſtatim pro impoſſibili habendum, quod difficile eſt, maximè verò quod difficile eſt ex falſa hypotheſi. Non credam unquàm, ſi quis dicat, impoſſibile ipſi eſſe, determinato in ordinatione tempore, ſermones ad populum abſolvere, etſi facile credam, eum bona fide hæc dicere. Sponderem, artem illam à quoc. homine integræ mentis, tantum abeſt à Chriſtiano, facillimè ac gratis & addiſci, & doceri poſſe.

Poſtulavit hanc digreſſionem amor errantium, & ut exemplum præbeatur, quam ſubtile vitium ſit Papo-cæſaria & quam inſenſibiliter inſidias ſtruat etiam illis, qui ſtrenuè allaborant in acquirendo & monſtrando aliis vero ac unico bono. Multum prodeſſet ergo ſi diſtinctior ejus traderetur conceptus & differentia à Cæſaro-papia. Mihi, ſalvo aliorum judicio ſic videtur. Diſtinctisſima & non combinabilia officia eſſe Imperantium & Doctorum, Moſis & Chriſti, & ab aliis & alibi fuſius eſt monſtratum. Imperium ſine coactione non eſt; doctrina tanquam magnum amoris teſtimonium & beneficium coactionem omnem reſpuit. Utrumque officium ſi miſceatur, alterutrum vitiorum ſæpè dictorum evadit. Papo-cæſaria eſt, ſi Doctores velint imperare. Cæſaro-papia, ſi Imperantes velint doctrinam gladio obtrudere. Nam ſi imperantes ſepoſita coactione imperii docere velint, id ad Cæſaro-papias vitium transferre nolim, nec exemplo Uſiæ ex Veteri Fœdere illuſtrare. Ibi enim Sacerdotium Levitis proprium erat, & involabat adeò officium alienum Uſias contra voluntatem Dei; at in novo fœdere omnes Chriſtiani ſacerdotium ſpirituale gerunt, adeoque & Reges. Ut de ea quæſtione: an Sacerdotes & Miniſtri Eccleſiæ æquipolleant? jam nihil dicam. Arma temporalia ſunt Principibus commiſſa, ad reprimendos hoſtes ſeculi, & coercendos eos, qui turbant tranquillitatem externam. Docentium arma debent eſſe ſpiritualia, & ipſorum ſpiritus diverſus longè à ſpiritu Eliæ. Non peccarent adeò imperantes dono docendi inſtructi, ſi ab imperio tranſirent ad doctrinam; peccarent omnino miniſtri Eccleſiæ, ſi à doctrina tranſirent ad imperium, tantum abeſt ut conjunge-

re imperium humanum doctrinæ liceat. Vos non ſic. Moſes officium ſuum deponere poteſt, ut Chriſto fiat locus. At Chriſtus non affectat principatum Moſis, nec ejus aſſiſtentia aut miraculis Moſaicis opus habet. Eo ipſo teſtantur ſe carnales eſſe, deſtitutos armis ſpiritualibus, quando brachium ſeculare in rebus ſpiritualibus implorant, & ab eo ſuppetias petunt. Non malè Lutherus illo tempore, quo ſpiritus ejus intervalla heroica habebat, Evangelium non opus habere defenſione Electoris, quin potius per id defendi regiones Electoris.

Quamvis vero aperta hæc ſint & evidentia, quamvis quilibet invitium Cæſaro-papiæ & Papo-Cæſariæ invehat, nihil tamen utroque ſie perſpicuè expoſito frequentius eſſe etiam in territoriis Principum Proteſtantium, facile patet, ſi quis ſaltem id cogitet, quam firmiter plerisque Principibus à Clero perſvaſum ſit, non tolerandos eſſe diſſentientes in rebus fidei, hæreſin eſſe crimen, hæreticos eſſe brachio ſeculari perſequendos. Habemus proh dolor inter nos frequentia ſatis exempla inquiſitionum plus quam Hiſpanicarum, & eorum omnium, quæ pro ſtabilienda & Cæſaro-papia & Papo-cæſaria invenit Jus utrumque Clericale & Juſtinianeum & Canonicum, in juncta hic diſputatione latius deducta. Habemur Laici, æquè ut in Papatu, pro canibus, & porcis, ſi non adorare velimus libellos Cleri, & lingere eorum ſputa. Forte id nondum nobis dicitur. Sed quid opus eſt verbis, ubi rerum teſtimonia adſunt? Imo nec verba deſunt. Oſtenſum alibi, & incredulis, qui oculis apertis non vident, oſtendetur alia occaſione, vel ex ſola præfatione Formulæ Concordiæ, quam apertè ſtabiliatur ibi fides Carbonaria, & quam clarè Laici omnes i. e. Principes, Aulici, Milites, Eruditi, Nobiles, Ignobiles, JCti, Medici, Philoſophi, Studioſi, Mercatores, Opifices, Ruſtici, & ſexus ſequior in univerſum ſaltem non habeantur pro truncis & ſtipitibus. Sed Veritas Odium parit, hæc Veritas parit odium, quo non gravius datur in mundo, cujus liberationem ſpeciatim petere ſolebat Philippus; odium, quod precibus publicè exorare ſolent oſores, ut Deus eos repleat odio diſſentientium, odium, ut paucis multa complectar, infernale. Sed veritatem qui amat, odium iſtud non curat, tutus clypeo veritatis ipſius. Amat oſores, & fontem amoris orat, ut ipſum repleat amore horum oſorum, rogat ut ipſos illuminet, quo miſeriam ſuam agnoſcant; & ut condonet furorem, quem neſciunt furorem eſſe, ſed habent pro Zelo divino. Interim contumelias eorum & calumnias ſpernit, ſed absque ambitione, negligit, ſed absque negligentia. Si opus ſit, duobus verbis monſtrat falſitatem imputatorum criminum. Monuerunt me ſæpius amici, ut Clerico Dantiſcano, in ſcripto publico me perjurii & apoſtaſiæ accuſanti, reſponderem. Sed quid opus reſponſione in mendaciis apertis? Defenſione indigemus & excuſatione, ſi indicia adſint aut ſuſpiciones rei turpis, cujus accuſamur. Ego perjurus ſim? qui nunquam per Dei gratiam juravi in ullum libellum Clericalem: Quod ſi juraſſem, ex ignorantia & bona fide, alio argumento liberarem me ab impacta perjurii calumnia. Jam eo non eſt opus. Qua fronte me vero Apoſtatam dixerit, ignoro. Vivo in ſecta, in qua natus & educatus ſum, nec unquam ad aliam tranſivi. Scio non paucos Clericos optare, ut tranſirem, & poſſem hiſtoriam narrare,

ſolli-

ſollicitaſſe quosdam ex Clero Lutherano, (quis putaret!) Virum Illuſtrem ex Religione Reformata, ut mihi perſvaderet, quo ad religionem reformatam transirem. Sed nolo riſum excitare narrando, quàm facetè impudens hoc petitum fuerit rejectum. Ergo huic quidem convitiatori nihil aliud repono, quam ut precer ſeriam agnitionem impudentiæ, & pœnitentiam ob infamia & enormia crimina, quæ vel ſola publicatione itinerarii famoſisſimi publicè commiſit.

Videbatur obtrectator alius isque anonymus fuſiori reſponſione dignus, qui ſub titulo *repetitionis doctrinæ orthodoxa de fundamento fidei* omne id egerat, „ ut ex diſputatione nupera, *An hæreſis ſit crimen?* me argueret, quod decli„ naverim à ſimplicitate fidei, ut Spiritum Sanctum quaſi correcturus apertisſima „ ſcripturæ dicta everterem & aliud Evangelium prædicarem; quod ſim inflatus, „ nihil ſciens, ſed inſaniens circa ſermones ac verborum pugnas, ich ſeye in „ meinen Gedancken erſoffen / daß ich niemand achte; quod eodem Zelo repu„ gnandum ſit ſententiæ meæ, quod fides ſit amor, quo rejiciatur ſententia Pon„ tificiorum de juſtificatione ex operibus; &c. Et videbatur quidem reſponſionem eo magis deſiderare illud ſcriptum, quod autor in eo affectaret ſingularem manſvetudinem ac pietatem, (ſi modo imputationes modo dictæ ſtare poterunt cum manſvetudine ac pietate) & quod adeò multis videretur: alium latere autorem, quam qui revera id ſcripſerat. Poſteaquam vero innotuit, autorem eſſe virum, qui jam ſatis ex aliis operibus carnis notus eſſet, & qui jam alia occaſione, magnâ quidem operâ, ſed fruſtra quæſierat, in clareſcere ſimili ſcribendi genere, non unæ mihi fuerunt cauſæ, quod & hac parte monitum amicorum negligendum cenſuerim. Tria enim præcipuè ſunt calumniarum genera quibus me petit occultans ſe ille hoſtis, 1. quod aliud fundamentum juſtificationis ponam, quam meritum Chriſti, 2. quod fidem pro amore habeam, 3. quod injuria affecerim Apologiam A. C. quod dixerim, eam de fide intellectuali tantum loqui, quia videlicet decreverim, Lutheranam Religionem & Libros Symbolicos accuſare & rejicere. Sed quid hic verbis eſt opus: ubi ipſa diſputatio, & ipſa ſana ratio me defendunt. Nam 1. dum fundamentum fidei meæ dixi eſſe amorem Dei & odium ſui ipſius, non potui, ut ipſe contextus totius paragraphi oſtendit, loqui de fide juſtificante, & de fundamento juſtificationis, ſed apertè locutus ſum de fide, quatenus confesſionem de Symbolo vel Syſtemate denotat, cujus articuli dividuntur in fundamentales & non fundamentales. Et evidens eſt ſenſus dicti mei, quod in mea fidei confeſſione centrum & norma omnium controverſiarum adeoque & fundamentum & finis, ad quod omnia referri debeant in confeſſione fidei, ſit amor Dei & odium ſui ipſius, ita ut errores qui ab utroque vel alterutro horum abducant, pro fundamentalibus & periculoſisſimis habeam; eos vero errores in confesſione fidei, qui ab amore Dei non ſeducant, nec odium ſui ipſius impediant, uno verbo, qui non avertant nos à viva cognitione myſterii voluntatis divinæ, etiamſi errent circa varia myſteria eſſentiæ divinæ, utpote imperſcrutabilia & omnem intellectum, etiam illuminatum ſuperantia, me pro fundamentalibus ac periculoſis non habere, etſi videam forte omnem Clerum, & Prin-

cipes ab iis ſeductos in hos errantes tanquam infames ac peſſimos hæreticos ſævire. Id vero, credo, ne quidem ullus philoſophiæ tyro à me poſtulabit, ut tempus perdam collectione infinitorum locorum ex lexicis, metaphyſicis item, & ſcriptis ipſorummet Theologorum noſtratium, finem & normam ac in genere omnem propoſitionem primariam alicujus diſciplinæ aut ſyſtematis recte dici fundamentum. Denique ſophiſmata & contradictiones ab autore in ſingulis ferè lineis & paginis hic commiſſas oſtendere velle cui uſui? Periti jam vident. Imperitis parum prodeſſet. Minimè omnium ipſi Autori, utpote quem ex variis argumentis cognovi, eſſe inemendabilem, poſtquam ſeriis adhortationibus non eſt emendatus, quas ipſi dederam in aliquot literis ad ipſum aliis occaſionibus ſcriptis, quas utique ſimul publicare debuiſſet, ſi ſincerè voluiſſet narrare hiſtoriam controverſiæ alterius inter nos actitatæ. 2. Quod fides ſit amor (etſi non omnis amor ſit fides) omnes evidentiſſime agnoſcunt, qui, omiſſa philoſophia gentili, & corda propria & ſcripturam ſacram ſcrutantur. Qui id negant, ante omnia rogandi ſunt, ut omnem ſapientiam hujus mundi abjiciant, & ad notitiam ſeriam ſui ipſius & humani generis atque ad fontem omnis ſapientiæ veræ tranſeant. Hoc ab ipſis non impetrato früſtrà erit omnis diſputatio. Et jam vetus eſt illa controverſia, ac in Reformatorum ſecta jam inter Gisbertum Voëtium & Cocceianos anno hujus ſeculi 76. publicis in ſcriptis ventilata. Præprimis quidam Cephas Piſtophilus eruditum ſcriptum, qua ſententiam Theologorum Veterum & Recentiorum de amore in Fide exponit, tum edidit, quorſum adverſarium meum remitto. Si Paulum Auguſtino præferret Antagoniſta, rogarem, ut diligenter expenderet verba Pauli: *Charitas credit* omnia, *ſperat* omnia. Nunc cum probabile ſit, majorem apud ipſum etiam, ut apud alios communiter, eſſe Autoritatem Auguſtini, audiat hujus ſententiam. *Credere in Deum eſt credendo amare, in eum ire & membris ejus incorporari. Fides eſt cognitio, per quam non quærendo volitamus, ſed inhærendo diligimus.* Averſus hunc ergo & adverſus Paulum vertat hæretifex eundem Zelum ſuum, quo erga Pontificios uti vult. Opto vero cariſſimæ Patriæ, ut hic ſcriptor nunquam occaſionem habeat Zelum ſuum erga præſentes Pontificios oſtendendi, ſed ſemper contra abſentes. Vereor enim valde, ne, ſi contra præſentes Zelo opus ſit, ex hoc Zelote fiat Gaal. Jud. IX, 29. 38. Vereor valde, ut armis inſtructus ſit, quibus adverſus hoſtes præſentes opus eſt, cum è ſcholis prodierit, quæ, more Potificiorum, docent adverſarios ante fugare, quam adverſus eos pugnetur. Si genuino Zelo inſtructus eſſet, cur non ſuo Zelo utitur adverſus me præſentem? cur non huc venit & tum antiquis amicis conſilia capit me hæretificandi? cur non publica mecum collatione oſtendit, Thomaſium eſſe tantum hæreticum, cui eodem Zelo reſiſtendum ſit, quo libenter reſiſtere vult Clerus Zelotes Pontificiis? cur non acceptat invitationem meam publicam aliquoties iteratam, & honeſtiſſimas conditiones ibi poſitas? His autem conditionibus neglectis mihi non vertetur vitio, ſi ſimiliter ſchedas, adverſariorum ſim neglecturus atque hoſtium timidorum, & qui malunt inſidias occulté ſtruere, aut in abſentem calumniari, quàm cordatè pugnare & ſincero ore veritatem tueri.

tuti. Obſtrictus ero ut amico maximo, qvi mihi ſincere oſtenderit, me quid docere, quod turbat quietem publicam, aut quod repugnat ſacris literis. Sed præter rationem & SS. literas nullum alium libellum admitto, minimè vero omnium à Clero confectum & conſcientiis Laicorum obtruſum. Volo jure uti, quo Lutherus uſus eſt, quod non poteſt denegari ulli homini. Symbola & Libros Symbolicos, quà confeſſiones ſunt eorum, qui confecerunt, non odi, ſed quà normæ eſſe debent conſcientiarum aliarum & judices controverſiarum, omnes non odi quidem, ſed horreo, & ſi opus eſt, ad juramentum perhorreſcentiæ me offero. Quod vero in diſputatione illa (3) Apologiam A. C. injuria affecerim, nemo dicit, qui verba mea curatius penſitaverit. Dixi: textus, latinum & Germanicum non correſpondere & verba eſſe dubia, & variantia, ut non ſis firmiter perſvuſus, utrum de fide intellectuali loquatur apologia, an de fide cordis, qui ſine amore eſſe nequit. Adverſus iſtam doctrinam parum aut nihil facit, quod VELLE & ACCIPERE mox ſequatur in Apologia. Vidi iſta jam illo tempore, doloſè non omiſi. Sed ea non ſatisfecerunt; Jam per aliquot ſecula Clerus voluntatem & intellectum miſcere adſvetus eſt. Jam Juſtiniani tempore illi, qui credebant, veras eſſe formulas à Clero præſcriptas, quod intellectus eſt opus, dicebantur ſequi Dei omnipotentis amorem, quod voluntatis eſt *l. 19. C. de haret.* Non ſufficit ex mea ſententia ad veram fidem, VELLE ACCIPERE, quod Deus offert, ſed cum Auguſtino, velle inhærere Deo. Quid putat Repetitor? VELLE MEDITARI pertinet ne magis ad intellectum, an ad voluntatem? Qvid putat; VELLE ſpeculari divitias ſponſæ, VELLE easdem ACCIPERE oblatas à ſponsâ; imò DELECTARI iisdem, & FIDUCIAM ac SOLATIUM in iis ponere: quid putat inquam? Videt meros actûs voluntatis majuſculis literis hic expreſſos. Jam dicat: an ii actus omnes connotant Fiduciam & Amorem Sponſæ, an vere fiduciam & amorem divitiarum ſeu avaritiam? Diſcat ergo Repetitor, ad eruditam objectionem non ſufficere impreſſionem literarum majuſcularum, ſed ultrà quid requiri. Sed quid moror? Etiam cauſas omittendæ reſponſionis recenſendo puto, obtrectatori ſatis reſponſum eſſe.

Quamvis fortè autoritate paterna idem adactus ſit ad fœtum hunc edendum, ut prætextum haberet aliquem Papa Lipſienſis, diſputationem meam, quamvis tardè nimis & diſtractis jam plerisque exemplaribus, confiſcandi. Gratias ei & pro hâc injuriâ ago publicè, & gloriæ id mihi duco, ac rogo enixè, velit & præſentia ſcripta quam celerrimè confiſcatione dignari. Nam confiſcationes ab ipſo & ſociis impetratæ aut juſſæ teſtimoni à ſunt publica, multum veritatis ſalutaris, præprimis malitias regni tenebrarum detegentis, libris his fiſco addictis ineſſe. Ex Magiſtratu urbis, cujus nomen in confiſcationibus ſimul adhibetur, pleroſque, exceptis pauciſſimis, (pauciores enim duobus eſſe neqveunt,) facilè excuſatos habeo, cum mihi probè ſit cognitum, eosdem ſub jugo hoc Clericali jam diu gemere, atque ut tandem aliquando ab eo liberentur, & eorum ſtatus mutetur, ſed in melius, animitus apprecor.

Atque hæc hactenus adduxiſſe, non inconveniens credo erit ab inſtituto, cujus cauſa calamum ſuſcepi. Suſtinuit enim in diſputatione illâ, quæ lapis offen-

)( )(ſionis

ſionis fuit, reſpondentis vices Nobiliſſ. atq; Conſultiſſimus JOHANNES CHRISTOPHORUS Rube/ Advoc. Duc. Sax. Salfeldenſis, qui jam programmate hoc ſecundum ſtatuta Facultatis noſtræ commendandus eſt. Natus eſt Ebræ ſuperiori propè Sondershuſam die 19. Novembr. 1665. Patre Viro Reverendo, JOHANNE CHRISTOPHORO RUBIO, Paſtore ſuperioris & inferioris Ebræ vigilantiſſimo, Matre ANNA CATHARINA, natâ Sauracketia. Ab his parentibus, qui adhucdum vitali aurâ fruuntur, noſter ſub adjutorio præceptorum privatorum uſque ad annum ætatis duodecimum educatus, ac tum in Scholâ publicâ Sondershuſanâ diligentiæ & fidelitati Rectoris *M. Conradi Dunckelbergii* commendatus eſt, jam Northuſanum Pædagogium moderantis. Vixit ibi, ut diſcipulus aſſiduus & attentus, uſque ad annum 84. ſeculi præſentis, ubi ex conſilio Patris ac Præceptorum Scholam cum Academiâ Wittenbergenſi commutavit, ſumtibus ſtudiorum ſuppeditante ſingulari munificentiâ Illuſtriſſimi Comitis Schvvarzburgici, quam humillimè recolit mente. Præmiſſis Wittebergæ fundamentis in Philoſophiâ, ſub informatione Excellentiſſimorum Profeſſorum & Adjunctorum Clariſſimorum, præprimis autem in ſtudiis elegantioribus & Hiſtoricis diligenter frequentato Auditorio viri ſui nominis SCHURZFLEISCHII, & Hiſtoriam Univerſalem, & Notitiam Imperii, & Introductionem ad Hiſtoriam exponentis, ad ſacra Themidos tranſiit, & Magnificos Viros, ZIEGLERUM, HEBERUM ac BERGERUM publicè, privatim vero Excellentiſſimum BRENDELIUM, audivit, ac ſub hujus potiſſimum manuductione curſum juris integrum abſolvit, ac diſputando etiam in Struvii Jus Romano-Germanicum Forenſe & Schnobelii Diſſertationes publicè pariter ac privatim ſe exercuit. Hinc ad Academiam Juliam anno 1687. migrare conſtituit, quod tùm quidem ſibi perſvaderet, gloriam & eruditionis æſtimationem inde parari, ſi in diverſis Academiis quis commoratus eſſet. Sed DEO aliter viſum erat, cujus providentiâ factum eſt, ut Noſtro eô tempore Syndicatus, qui Sondershuſiæ vacabat, conferretur, atque thalamo jungeretur Virgo & formæ elegantiâ & morum ſvavitate prædita *Anna Dorothea, Johannis Christophori Neuſii*, Camerarii & ſacri ærarii præfecti ibidem filia, cum quâ hactenus dulciſſimum ac fœcundum conjugium expertus eſt. Eidem divinæ providentiæ adſcribit, quod, poſtquam Sondershuſæ per quinquennium munere illo functus eſſet, ſimul vero deſideria aliorum in judicio propoſuiſſet, Salfeldiam ſe contulerit, ibique in ordinem Advocatorum Principalis Cameræ & Præfecturæ d. 9. Aug. 1692. præſtito juramento, clementiſſimè receptus fuerit, atque per totum vitæ ſpatium ſe infinita alia divinæ benignitatis & Clementiæ ſigna expertum eſſe pia mente deprædicat, ut adeò, jamdudum divinæ directioni ſe totum tradiderit, operas vero ſuas utilitati aliorum deſtinaverit. Quibus expediendis ut magis par eſſet, ex monitu amicorum menſe Junio hujus anni acceſſit *Almam Fridericianam*, admiſſionem ad majores honores ab inclytâ Facultate Juridicâ petiturus. Ut vero ſtatutis ſatisfaceret, obtulit mihi Decano Diſputationem pro Candidaturâ de Crimine Hæreſeos, ex quâ cur ſaltem primariam quæſtionem, an Hæreſis ſit crimen? in ordinem redegerim, cauſas dixi in Epiſtolâ

dictæ

dictæ Diſputationi ſubjunctâ. Circa ea, quæ de crimine hæreſeos dicenda reſtabant, initio conſilium dederam, ut illa theſibus brevioribus de crimine Hæretificii includeret, ſed paulo poſt mutavi ſententiam, atque ſvaſi, ut omnis materia meditationi de Jure Principis circa Hæreticos juſtè diſpoſitæ inſeratur, ita quidem, ut tribus omninò capitibus diſcurſus totus abſolvatur, quorum primum agat de *Jure Principis circa hæreticos, ex hypotheſi Juris Clericalis*, deductum ex utroque Jure, Civili & Canonico; ſecundum *de Jure Principis Evangelici circa Hæreticos*, derivandum ex Verbo Dei, novi potiſſimum fœderis; tertium, *de Jure Principis circa Hæreticos ſecundum Praxin in territoriis Principum Proteſtantium receptum*, excerpendum ex Autoribus Practicis & Actis publicis. Nolui tamen Clariſſimo Candidato permittere, ut omnia tria capita elaboraret, ſed monui, ut theſes breviores circa primum ſaltem conſcriberet, ne videlicet ex poſterioribus duobus Hæretifices, qui veritatis propagationem pati nequeunt, occaſionem majorem nanciſcerentur, triſtius quid in ipſum tanquam in hæreticum ſtatuendi. Ergo poſteriora duo mihi ſoli, perſecutionum Clericalium jam adſveto, reſervavi, edenda per modum ſupplementi, quamprimum Deus vires conceſſerit. Sic nata eſt præſens Diſputatio inauguralis, cras publicè habenda, poſtquam Nobiliſſimus Candidatus in utroque examine eum ſe præſtitit, quem non indignum judicaret Facultas noſtra, ut hanc licentiam indulgeret. Huic vero Diſputationi ut Magnificus Academiæ Protector, atque Illuſtriſſimi, Illuſtres, Excellentiſſimi, aliisque titulis inſigniti Academiæ noſtræ Patroni, Fautores, Profeſſores, Cives, frequenter intereſſe velint, eâ, quâ par eſt, humanitate oro, viciſſim omnia officia atque inſerviendi promtitudinem omnem pollicitus. P. P. d. 10. Novembr. 1697.

HALÆ, Literis SALFELDIANIS.

B. C. D.

DISSERTATIO JURIDICA, DE JURE PRINCIPIS CIRCA HÆRETICOS.

CAP. I.

De Jure Principis circa Hæreticos ex hypotheſi juris Clericalis.

SUMMARIA.

Definitio hæreſeos ad ipſam tractationem neceſſaria n. 1. *communis tamen obſcura eſt.* n. 2. *Hæreſis in ſenſu ſcripturæ quid denotet.* n. 3. *Querela communis de imperfectione definitionis hæreſeos communis.* n. 4. *Diſſenſus noſtratium de intellectu* fundamenti fidei *in definitione hæreſeos* n. 5. 6. 7. 8. *Noviſſima nonneminis definitio hæreſeos rejicitur.* n. 9. 10. 11. 12. 13. 14. *Tranſitq ad veram & perſpicuam defin, ‡ onem hæreſeos juridicam.* n. 15. *Extat ea l. 2. C. de hæret.* n. 16. *in qua explicantur termini dubii per æquipollentes,* n. 17. 18. *ejusque paraphraſis exhibetur verbis clarioribus.* n. 19. *Cleri & Laicorum definitio genuina.* n. 20. 21. 22. *Definitio Juſtinianea hæreſeos clarior & magis adæquata eſt definitione Juris Canonici* n. 23. *Clerus in Syllogiſmo hæretificali & majorem format & minorem* n. 24. *Quid denotet:* vel levi argumento *diſſentire, in definitione hæreſeos.* n. 25. 26. 27. 28. *Non excluditur per illa gravis diſſenſus, qui deſcribitur & exemplis illuſtratur.* n. 29. 30. 31.

 Quo-

Quomodo facillimè ex orthodoxo poſſit fieri hæreticus vel contrà. n. 32. Hæreſis regulariter à Clero oritur. n. 33. 34. Contrahitur definitio hæreſeos in ſummam, quod ſit diſſenſus à religione dominante n. 35. & quod ejus oppoſitum orthodoxiæ, ſit religio dominans. n. 36. Declaratur, quid ſit religio dominans n. 37. 38. Poſſunt duæ religiones dominantes eſſe in una rep. item una religio diverſo reſpectu & orthodoxa eſſe poteſt & hæretica. n. 39. 40. Cauſa efficiens principalis hæreſeos eſt Clerus, inſtrumentalis brachium ſeculare. n. 41. Secundum principia juris Clericalis non datur jus principis erga hæreticos, niſi à Clero dependens. n. 42. Jus Clericale eſt vel Juſtinianeum vel Canonicum. n. 43. Origo Conciliorum eſt intentio hæretificandi n. 44. Definitur Concilium n. 45. Primum Conciliorum omnium fuit Nicenum n. 46. Conventus Apoſtolorum Act. XV. non rectè conciliis annumeratur n. 47. Quid juris lateat ſub autoritate Imperatoria intuitu conciliorum. n. 48. 49. 50. 51. 52. Aliquando tamen extrà Concilium à Clero hæretici effecti n. 53. 54. Pœnæ hæreſeos vel Eccleſiaſticæ ſunt vel civiles. n. 55. 56. Excommunicatio tota ratione effectuum civilis eſt n. 57. Hæreticis non ſervanda fides. n. 58. Excluduntur hæretici à dignitatibus, n. 59. à jure connubiali, n. 60. jure patrio & filiationis, jure item teſtamentario n. 61. Libri hæreticorum comburendi & lectores eorum ultimo ſupplicio puniendi n. 62. Bona hæreticorum confiſcantur n. 63. Excluduntur hæretici à jure communi & beneficiis proceſſus judicialis n. 64. Puniuntur variè vivi & mortui n. 65. Artes Cleri, quibus à brachio ſeculari leges iſtas extorſerunt. (1) Perſuaſio de privilegiis Cleri præ Laicis, quod Clerus ſolus ſit ſors electa Domini: n. 66. quod Clerus ſit maritus Eccleſiæ & ſpiritualis pater: n. 67. quod Clerus ſolus intelligat myſterium regni DEI, Laici vero Clericis non credentes ſint canes & porci: n. 68. quod Clerus debeat præſcribere Laicis normam credendi: n. 69. quod Laici non debeant convenire ex deſiderio intelligendi ſcripturas, nec prædicare: n. 79. quod Clerus non debeat corrigi à Laico (ubi nota obiter, Aſinam Balaami pertinere ad fratres Cleri,) n. 71.

n. 71. *quod Laicus non debeat diſputare de fide à Clero præſcripta,* n. 72. *multo minus cum hæreticis* n. 73. (*e*) *ex priore perſvaſione profluentes doctrinæ variæ de hæreſi, quod hæreticus ſit omnis, qui à Clerico pro tali declaratus eſt,* n. 74. *quod crimen hæreſeos ſit merè Eccleſiaſticum, in quo Laicis gloria ſaltem parendi ſit relicta:* n. 75. *quod excommunicatio clericalis ſit Apoſtolica & à Chriſto ipſo introducta:* n. 76. 77. 78. 79. *quod fides & Chriſtianiſmus Laicorum conſiſtat in defenſione & veneratione Cleri:* n. 80. *quòd ad Principum officium pertineat docere populum ex præſcripto Cleri,* n. 81. *& quod hoc modo poſſint in legibus ex arbitrio injungere pœnas divinas,* n. 82. *item, quod vitam æternam conſequantur ex ſolâ perſecutione hæreticorum:* n. 83. *quod unicum ſit vitium, eſſe hæreticum, & unica virtus, hæreticos perſequi:* n. 84. *quod illud vitium nullum bonum opus nec martyrium poſſit extingvere:* n. 85. *quod omnis hæreticus ſit conſors Diaboli:* n. 86. (*Origo vivicomburii hæreticorum* n. 87. *Fraus Cleri orantis magiſtratum, ne ſangvinem hæretici effundat* n. 88.) *quod hæreſis ſit crimen graviſſimum* n. 89. 90. 91. *Denique quod remedium adverſus hæreſin ſit juramentum religionis* n. 92,

§. 1.

NOn poterimus de Jure Principis circa hæreticos tractare, ſi non exactè ſciverimus, quid ſit hæreticus. Id autem ſcire non poſſumus, niſi ſciverimus, quid ſit hæreſis.

§. 2. Sed definitio communis hæreſeos, quod hæreſis ſit error in fundamento fidei ejus, qui eſt aut fuit membrum Eccleſiæ Chriſtianæ, obſcuriſſima eſt, (*a*)

§. 3. In ſenſu vero ſcripturæ hæreſis vel denotat id, quod hodiè hæreſi adverſum & contrarium eſt, quod liceat hæretificium appellare, (*b*) vel ſi pro errore ſumitur, denotabit errorem ducentem

(a) *Diximus in Diſput. an hæreſis ſit crimen?* §. 4. 5. 6. 7. (b) *vid. dict. Diſput.* §. 8. p. 25.

centem per ſe ad facienda opera carnis, adeoque directò abducentem à verâ & æterna hominum ſalute, beatitudine & felicitate, h.e. tranquillitate animi, quæ conſiſtit in unione ſpirituali cum DEO. (c) Sed neque hæc etiam ſignificatio eſt ad palatum Jurisprudentiæ Eccleſiaſticæ.

§. 4. Multa de difficultate hæreticum definiendi conqueſti ſunt Patres Eccleſiæ, conqueruntur hodiè paſſim Theologi. Tertulliani, Auguſtini, Irenæi, Juſtini Martyris, Horneji & G. Calixti ſententias de notis hæretici examinarunt jam alii, contendentes per horum enunciata hæreticum plenè & perfectè definitum non eſſe. (*d*)

§. 5. Noſtrates communiter volunt, errorem hæreſeos debere impingere in fundamentum fidei. Cum vero in ipſa fundamenti voce lateat ambiguitas, ut eam tollerent alii, errorem circa fundamentum fidei expoſuerunt per errorem circa ſymbolum Apoſtolicum. (*e*)

§. 6. Sed cum hæretici venena ſua ſub ſacrâ ſcripturâ occultare ſoleant, multò magis ea occultabunt ſub iſto Symbolo, (*f*) ut taceam, quod jam ab aliis fuit oppoſitum, hoc pacto Socinianos, Arrianos, Anabaptiſtas, David Georgianos &c. non fore hæreticos, (*g*) quod tamen eſt contrà praxin Jurisprudentiæ Eccleſiaſticæ.

§. 7. Sentientes hoc aliqui explicationem explicationis addunt, errorem circa Symbolum Apoſtolicum eſſe errorem circa genuinum & catholicum Symboli iſtius ſenſum. Cum autem expoſitio hæc novâ expoſitione opus habeat, addunt, genuinum & Catholicum Symboli Apoſtolici ſenſum eſſe, ſi juxta phraſin & ductum Symbolorum Nicæni & Athanaſiani, ac juxta Epheſinæ & Chalcedonenſis Synodorum ſententiam, nec ullo alio ſenſu accipiatur & intelligatur. (*b*)

§. 8. Hic

(c) *Conf. II. Petr. II. v. 1. 3. 12. ſeq. Jud. v. 3. 8. 10. 11. 12. 13. 16. 18. 19.* (d) *Fr. Ulr. Calixt. Tr. de hæreſ. §. 142. ſeq. p. 167. ſeq.* (e) *F. U. C. d. l. §. 55. ſeqq. p. 14. ſeqq.* (f) *Conf. Calixt. d. l. §. 63. p. 47.* (g) *Calixt. ibid. §. 64. p. 48.* (h) *Cal. ib. §. 63. p. 47.*

§. 8. Hic vero opponent haud dubiè alii, ita pro hæreticis non fore habendos Pontificios; ita nec Pontificiis Lutheranos & Reformatos fore hæreticos; ita non fore hæreticos omnes illos, quos notat Formula Concordiæ.

§. 9. Videmus, noviſſimè poſt multum laborem iſtam tradi hæretici definitionem: Hæreticus eſt Chriſtum profeſſus, qui in Symb. Apoſt. contentum fundamentum impingit, aliquem ejus Articulum negat, & ſpretâ omni ſaniori informatione, fideliter quamvis monitus, & de errore convictus, pertinaciter tamen reſiſtit, hæreſin cum obſtinata animi pervicacia tuetur, atque *ad finem uſque vitæ* in eâ perſeverat. (*i*)

§. 10. Hic, ut multa taceam, nemo poterit ante mortem judicari hæreticus, quia ante mortem nemo poteſt dici, quod *ad finem uſque vitæ in pertinaciâ* perſeveraverit, quod tamen ponebatur, ut nota hæretici. Quamdiu enim quis eſt in viâ ad hæreſin, nondum eſt hæreticus, atque adeò pro fratre, quantumvis periculosè is erret, habendus. (*l*) Hoc vero pacto non poterit unquam aliquis ut hæreticus excommunicari, quam tamen pœnam hæreticorum defendit & approbat Autor definitionis illius. (*m*)

§. 11. Quin nec ipſe Autor magnam fiduciam in illâ definitione ponit, cum diſertè fateatur, eam non eſſe definitionem omnibus numeris abſolutam & perfectam, ſed generalem potius deſcriptionem, quam definitionem, pariter ac alias hæreticorum ac hæreſium definitiones ab aliis traditas (*n*). Quod confirmat valdè ea, quæ de obſcuritate definitionis vulgaris hæreſeos jam diximus. (*o*)

§. 12. Pariter, cum, quod in communi definitione hæreſeos de errore hæretici circa fundamentum dicitur, ab aliis explicetur de errore circa Symbolum Apoſtolicum, ab aliis de

(i) *Ita Cal. d. l. §. 150. p. 115. ſeq.* (l) *Calixt. de pœn. hæret. c. 3. §. 21. p. 300.* (m) *Cal. d. C. 3. §. 15. ſeq. p. 295. ſeq.* (n) *Calixt. de hæreſ. §. 153. p. 117.* (o) *In Diſſert. an hæreſis ſit crimen?*

errore circa Symbola Conciliorum œcumenicorum, (*p*) id confirmat, quod ibidem diximus, obſcurum eſſe in definitione hæreſeos terminum fundamenti fidei.

§. 13. Neque tollitur iſta vocis obſcuritas, ſi quis fidei fundamentum definire velit, quod ſit DEI miſericordia in Jeſu Chriſto ſcripturæ Verbo patefacta, non excluſis divinæ eſſentiæ myſteriis, quæ & quatenus clarè ſunt revelata, atque adeò agnoſci poſſunt. Ut enim multa, quæ hic circa vocem: *non excluſis* &c. dubia ſunt, omittam, inter hæreticos & orthodoxos communiter litigatur, an divinæ eſſentiæ myſteria in hoc vel illo dicto ſint clarè revelata, & an ſecundum hunc vel illum ſenſum ſint agnoſcenda. Eſt enim obſcura definitio, quæ rem obſcuram non reddit clariorem. Non vero reddit clariorem, ſi ex definitione applicationes contradictoriæ ad definitum fieri poſſunt. Ut taceam, non confundi debere fundamentum fidei in articulo ſpeciali de juſtificatione, cum fundamento fidei in omnibus articulis, quatenus fides ſumitur pro confeſſione ſymbolica.

§. 14. Id meretur non taceri, ſi error circa fundamentum fidei exponendus eſt per errorem circa Symbola quæcunque, fundamentum fidei non poni in ſcriptura, ſed in Symbolis, adeoque iterum hîc valdè papizari vel potius Juſtinianizari. Nam diſertè Juſtinianus (*q*) profitetur, ſe quatuor Conciliorum Oecumenicorum dogmata *ſicut ſanctas Scripturas* accipere. Niſi quod Juſtiniani confeſſio ſit ſincera & aperta, Hæretifices vero ſententiam ſuam de fundamento fidei in ſymbolis conſiſtente occultare ſtudeant, vel verbis ſtrenuò profitentes, ſcripturam ſolam eſſe normam & fundamentum fidei, vel diſtinctionibus quibusdam obſcuris & nihil ſignificantibus inter normam primariam, & ſecundariam ſimilibusve; lectoris, præjudicio autoritatis occupati, intellectum obnubilantes.

§. 15. Ergone nihil dicemus de jure Principis circa Hæreticos, quia ignoramus, quid ſit Hæreſis? Dicemus utique, ſi modo perſpicuè & palpabiliter oſtenderimus veram hæreſeos definitio-

(p) *vid.* §. 5. & 7. (q) *Nov.* 131. *c.* 1.

finitionem. Eſt autem vera hæreſeos definitio, quæ ſenſibiliter & facillimè poteſt applicari ad omnes caſus, qui hactenus contigerunt, ubi de jure Principis circa hæreticos quæſitum fuit. Ergo litigent Theologi, litigent hæretifices inter ſe quamdiu velint, quid ſit hæreticus, nos in re Juridicâ quæremus definitionem Juridicam.

§. 16. Ajunt Imperatores, Gratianus, Valentinianus & Theodoſius (*r*) *Hæreticorum vocabulo continentur & latis adverſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel levi argumento à judicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deviare.* Perſpicua evadet mens Imperatorum, ſi ſingulas definitionis voces expoſuerimus.

§. 17. *Religio* hic ſumitur pro fide, (*s*) fides pro confeſſione. (*t*) *Catholica* eſt, quæ debet omnes ſubditos obligare, (*u*) *Trames* eſt norma, ſymbolum, liber ſymbolicus, &c. (*x*) *Judicium* vero idem hic eſt ac trames.

§. 18. Quemadmodum autem Imperatores judicium ſummum in rebus Fidei tribuebant Clero (*y*), & ipſa Symbola Clerum autorem agnoſcunt, ita patet, quod *deviare à judicio Catholicæ religionis* ſit deviare à ſententiâ Cleri (z). *Deviare* autem denotat aberrationem eorum, qui in eâdem viâ ſunt.

§. 19. Erit ergo hæreſis *diſſenſus etiam leviſſimus eorum, qui unius ſectæ inter Chriſtianos ſunt, à judicio Cleri & libris Symbolicis ab ipſo, ut ſint norma fidei aliorum, confectis* (a).

§. 20. Cle-

(r) *L. 2. C. de hæret.* (s) *L. 1. pr. C. de fide Catholicâ. l. 3. pr. eod.* (t) *d. l. 1. pr. de Fide Catholicâ. l. 7. §. 4. in fine. L. 8. §. 6. eod.* (u) *d. l. 1. pr.* (x) *l. 2. pr. eod. l. 7. §. 4. & 5. eod. d. Nov. 131. c. 1.* (y) *l. 4. C. de ſummâ Trinitate. l. 6. C. de SS. Eccleſ.* (z) *l. 1. §. 1. C. de Sum. Trinit. Gothofr. ad d. l. 2. C. de hæret. cap. 9. de hæreticis. l. 3. §. 3. C. de S. Trin. l. 8. pr. & §. 1. C. de hæret.* (a) *Gothofr. d. l.*

§. 20. *Clerus* eſt ſtatus Reipublicæ in Eccleſia, ſub ſpecie devotionis & cultus divini ſingularem affectans ſanctitatem præ aliis ſtatibus (*b*), & dominium prætendens in horum conſcientias (*c*). Unde & idiomate Germanico dicitur, die Geiſtligkeit: item, Geiſtliche Väter (*d*) / Beicht-Väter ꝛc.

§. 21. His opponuntur *Laici* (*e*), qui ſunt ſtatus Reipublicæ in Eccleſiâ, ſub mundana & parum Chriſtianâ vitâ affectans majorem libertatem agendi præ Clero, & ut hanc obtineat, intolerabilem veris Chriſtianis tyrannidem Cleri in conſcientias patienter ferens. Unde & Germanicè dicuntur: Der weltliche Stand / item: Geiſtliche Söhne und Töchter (*f*) / item: Beicht-Kinder.

§. 22. Quamvis vero jus Canonicum Clericos & Laicos paulo aliter deſcribat (*g*), nos tamen magis reſpeximus ad rem ipſam, quam ad Canones. Oſtendit autem experientia, nec aliqius ex noſtris negabit, convenire exactè definitionem Clericorum & Laicorum Clericis & Laicis in Papatu. Non magis ergo attentenda fuit in tali cauſa definitio juris Canonici, quam v. g. definitio Tribonianea Juris Naturæ attenditur ab hodiernis ſcriptoribus juris naturæ. Definitiones enim non pertinent ad munus Legiſlatoris.

§. 23. Ergo quamvis Jus Canonicum paulo aliter ipſam etiam hæreſin & hæreticum definiat, (*h*) ipſi tamen Imperatores acu rem tetigerunt, dum in definitione ſuâ ſuprà recenſita magis ad rem ipſam reſpexerunt. Unde id effecerunt, ut, cum Theologi magis reſpicientes ad obſcuras illas juris Canonici definitiones hæreſeos, inter ſe miris modis de notis hæreſeos earumque applicatione ad caſus obvenientes litigent, Jure Conſulti perſpicuam

---

(b) *Can. 1. init. diſt. 30. can. 7. cauſ. 12. qv. 1.* (c) *l. 1. pr. C. de Summ. Trinit. d. l. 2. C. de hæret.* (d) *l. 42. §. 1. l. 48. C. de Epiſc. & Cler.* (e) *d. can. 7. cauſ. 12. qv. 1.* (f) *d. l. 42. §. 1. l. 48. C. de Epiſc. & Cler.* (g) *d. can. duo ſunt genera 7. C. 12. q. 1.* (h) *Can. 26. 27. 28. C. 26. q. 3.*

cuam hanc imperatorum definitionem ſequentes, facillimè eandem ad quosvis caſus poſſint applicare.

§. 24. Clerus enim, uti formam credendi aliis præſcribit, ita & ipſe determinat vel per concilia, vel per ſynodos, vel per conſilia Academica, vel etiam per unius potentis in Clero (ut Pontificis,) declarationem, aut ſcripta, quod hic homo, aut hic cœtus à fide Eccleſiæ, vel ſymbolo diſſentiat. (†) Id eſt, non tantùm in ſyllogiſmo hæretificali majorem facit, ſed & minorem; non ſolùm docet, quod hæreticus ſit, qui contradicit libello Cleri, ſed &, cùm dubium eſt, an quis contradicat, nec ne, definit, quod contradicat. Determinatio autem hæc palpabilis eſt & in ſenſus incurrit.

§. 25. Nam ſæpè evenit, ut tam *levis* ſit diſſenſus à libellis communibus Cleri, ut Laici non partiales vix illum ſentiant. Sæpè de literula eſt, vel voce, aut termino. Si tamen Clerus determinaverit, hunc diſſenſum eſſe hæreſin, habetur in Jure Canonico pro hæreſi, id eſt, ex re levi ſecundùm judicium Laicorum, fit crimen graviſſimum. Unde dicunt Imperatores: *vel levi argumento.*

§. 26. Exemplum præbet lis inter Arianos & orthodoxos de voce ὁμοούσιος & ὁμοιούσιος. Et huc pertinet Epiſtola Conſtantini M. apud Euſebium (*i*) ad Alexandrum & Arium, ubi Conſtantinus dicit, *eos unam eandemque de fide tenere ſententiam, ita ut facile poſſint ad ipſum communionis conſenſum venire*, ſimulque diſſenſum utriuſque dicit eſſe *de inani quâdam quæſtionis particula; eſſe inanem diſſoluti otii certationem, de adeò parvis exiguisque rebus, eſſe leviculam, eſſe ſtultam quaſtionem & de re minimi momenti.* Ita ſentiebat Imperator Laicus. At poſtquam Epiſcopi in Concilio Nicæno rem aliter determinaverant, ex inani illâ re, res tanti momenti facta eſt, ut, qui ſalvus eſſe velit, decretum illud pro vero habere teneatur.

§. 27. Poſſes etiam *levitatem* diſſenſus ita interpretari, ut ſignificet, quæſtiones Cleri rixantis regulariter tales eſſe, ut,

(†) *cap. 9. X. de hæreticis.* (i) *de Vitâ Conſtantini lib. 2. c. 67.*

etſi prætendant, eſſe quæſtiones Theologicas maximi momenti, & deciſiones ſuas æquiparandas eſſe verbo DEI, reverà tamen non plus inferant, quam applicationem temerariam terminorum aliquot Philoſophicorum (ſæpè ex Philoſophia paganizante deſumtorum,) ad myſteria fidei, quæ ideò ſunt myſteria, quoniam philoſophicè concipi nequeunt: aut torturam etiam verborum ſcripturæ ad hypotheſin aliquam Philoſophiæ cujusdam parum ſanæ.

§. 28. Paradoxum videretur, ſi aſſererem, à Conſtantini Magni temporibus uſque ad tempora reformationis, quæſtiones, quæ ad fidem Catholicam pertinere dictæ ſunt, & quæ hæreſes pepererunt, omnes ferè fuiſſe purè philoſophicas, magnam partem metaphyſicas ac Logicas, adeoque tot hominum myriades non ob cauſam DEI, ſed ob Metaphyſicam Ariſtotelis, aut Platonis, fuiſſe trucidatos, relegatos &c. Interim paradoxo illo nihil verius. Lege absque præjudicio panarium Epiphanii: Lege Hiſtoriam conciliorum. Computa lites in illis de terminis *eſſentiæ, perſonæ, hypoſtaſeos, naturæ, ſubſtantiæ, proprii &c.* Conſidera, de quibus rebus anathemata dicta ſint, v.g. de iis, qui ſtatuunt *antipodes*, qui docent, *terram moveri circa ſolem.* &c.

§. 29. Non tamen ea intentio Imperatorum eſt, ut docere velint, ſemper levem eſſe diſſenſum in cauſa hæreſeos: ſed ſufficere ſaltem *vel* levem diſſenſum ad irritationem Cleri, ut aliquem hæreticum declaret. Nam ſæpè *gravis* diſſentiendi ratio ſubeſt, ut, cum multi teſtes veritatis ante reformationem de tyrannide papali, de ambitione & avaritiâ Cleri teſtati, ac propterea inter hæreticos relati ſunt: Quæ etiam diſſentiendi ratio ſubfuit in reformatione Lutheri.

§. 30. Fuit hic gravis diſſentiendi cauſa ex parte teſtium veritatis, quia veritates, quas defenderunt, pertinuerunt ad reparationem ſalutis publicæ, valdè turbatæ per tyrannidem Cleri in conſcientias: Ex parte Cleri contra gravis ratio diſſentiendi & hæretificandi fuit habita, quod veritates illæ, ventres & capita, ac marſupia clericorum, & ſic vitam clericalem peterent.

§. 31. Cum tamen non è re fuerit, veras cauſas anathematum

tum Laicis manifeſtas facere, in Conciliis & libellis condemnatoriis *leves* illæ diſſenſiones Metaphyſicæ, vel ſimiles, *ſub ſpecie gravium cauſarum* fuere prætextæ, uti ferè & Reges ſeculi in Manifeſtis, quæ vocant, raro cauſas genuinas belli ſcribunt, ſed prætextûs.

§. 32. Quamvis autem Clerus ſemper clamaverit, unam debere eſſe fidem, ac unam religionem, unumque adeo ſymbolum, oſtendit tamen hiſtoria, fidem Cleri ejusque *Symbola* infinitis modis *variaſſe*, adeo ut, ni fallor, Hilarius ſcripſerit: olim Chriſtianos fidem præſtitiſſe, nunc cum nullam fidem habeant, eos nihil facere, quàm ut fidem ſcribant. Obſervandum adeò, terminos hæreſeos & hæreticorum variare pro diverſitate Symbolorum, adeoqè facile evenire poſſe, *ut ex orthodoxo fiat hæreticus, vel contrà*, non prout ipſe, ſed prout Symbolum variaverit.

§. 33. Scilicet origo diſſenſus, unde hæreſis oritur, inter Clerum ipſum eſt, *(l)* Laici ſaltem poſteà ſub promiſſione remiſſionis peccatorum, vel etiam ſub ſpe lucri temporalis, in partes tracti ſunt, ut brachium ſeculare aſſiſtat deciſioni Cleri, eamque exequatur. Non tamen per iſtam executionem extingvitur hæreſis, ſed ſaltem reprimitur aliquo modo ad tempus, graviores vires ſumtura ſuo tempore, quo magis affectus ebullire ſolent, qui violentiâ externâ impediti ſunt. Manet enim alteri parti Cleri, pro hæretico declarati, altâ mente repoſtum judicium Paridis. Hinc operam dat, ut vel mortuo Principe, vel etiam vivente adhuc, brachium ſeculare trahat in ſuas partes, & ſic decreta priorum, decreto contrario ac novâ hæretificatione deſtruat.

§. 34. Patet res vel ex exemplo & hiſtoria Arianiſmi, & Conciliorum Nicæni ac ſubſequentium: Modo enim Clerus Ario adhærens, modo factio Alexandri alteram partem declarabat hæreticam, prout modo Imperatores huic, modo illi faventes exiſtebant. Et docet vita Conſtantini, tam miſerè hunc

 prin-

(l) Eſt pulcher textus *in l. 15. C. de Epiſc. & Cler.* ubi gloſſa vocem *clericos* exponit, *ſive hæreticos. Conf. can. Transferunt 33. C. 26. q. 3.*

Principem Cleri aſtu fuiſſe deceptum,ut,quamvis Catholici communiter de ejus aſſenſu gloriari ſoleant, juſtiſſimæ tamen ſubſint rationes ſuſpicandi, eum, ut Arianum, fuiſſe mortuum. Quamvis non negem, eum ipſum ignoraſſe, quis & qualis eſſet. Ita ſubtilitatibus Metaphyſicis utrobique doctrinam fidei obſcuraverat Clerus, ut Laici tricas illas non intelligerent, nec quærebatur amplius de Chriſtianiſmo & ſenſu Scripturæ ſacræ, ſed de ſenſu Symboli Nicæni, quod norma ſcripturarum factum erat.

§. 35. Quodſi ergo dicta de juridicâ definitione hæreſeos in ſummam velimus contrahere, convenientiſſimè dicere poterimus: HÆRESIN eſſe DISSENSUM A RELIGIONE DOMINANTE.

§. 36. Et cum oppoſitorum oppoſita ſit ratio, hæreſi vero unanimi conſenſu opponatur orthodoxia, *(m)* & Catholica religio, ſimul perſpicuum erit, orthodoxiæ non meliorem poſſe tradi definitionem juridicam,quam,quod ORTHODOXIA SIT RELIGIO DOMINANS. *(n)*

§. 37. Et jam adeò nihil reſtat, quam, ut religionis dominantis vocabulum ab omni ambiguitate liberemus. *Religio dominans* non eſt, cui Princeps, aut major pars populi addicti ſunt. Poſſet enim Princeps, aut major pars populi, religioni alicui addictus eſſe,ut ſubditis tamen, aut minori parti populi relinquatur libertas ſentiendi; tum neutra religio erit dominans, neutra hæretica, neutra orthodoxa in ſenſu Juridico.

§. 38. Requiritur ergo ad religionem dominantem, ut ejus Clerus velit dominari in conſcientias, & habeat intentioni ſuæ inſerviens brachium ſeculare, vel Principis, vel majoris partis populi. Hoc eſt, ut & intentionem dominandi habeat, & vires.

§. 39. Poterit ergo contingere, ut *duæ, vel plures religiones dominantes* ſint in unâ Republica, ſi videlicet plures diverſi cœtus ſint, quorum ſingulorum Clerus velit conſcientiis aliorum imperare, & potentiâ ſeculari ſit ſuffultus. Tum ergo non mirari debebis, *ſi ſingulæ diverſo reſpectu ſimul ſunt hæreticæ & orthodoxæ.* Ortho-

(m) *l. 10. C. de hæret.* (n) *l. 1. §. 1. de Sum. Trinit.*

Orthodoxæ, quatenus dominantur, & una alteram perſequitur: Hæreticæ, quatenus inter ſe diſſentiunt, & una ab alterâ patitur.

§. 40. Uti vero hoc non poteſt non turbas multas dare in Rep: ita, ſi per pacta pacis Laici tolerantiam mutuam ſtipulentur, murmurante contra clero, pro orthodoxis ſingulæ habentur in ſenſu Juridico. In ſenſu Clericali vero ſingulæ orthodoxæ ſibi erunt, hæreticæ Clero alteri.

§. 41. Patet vero ex dictis, quod *cauſa efficiens* hæreſeos, eaque *principalis*, ſit Clerus, Brachium vero ſeculare ſit mera cauſa *inſtrumentalis*. (o)

§. 42. Ergo ſecundum principia Juris Clericalis nullum jus Principi erga hæreticos competit, niſi à Clero dependens. Unde in hoc capite ſaltem videndum, quid Clerus, Principem jure circa ſacra ſpolians, in jure illo cum hæreticis agi velit.

§. 43. Voco autem jus Clericale, quod tyrannidi Cleri in conſcientias favet, eique legibus & ſtatutis ſuppetias fert. Ejus duæ ſunt ſpecies, quarum autoritate & teſtimonio hic utemur, Jus Juſtinianeum & Canonicum. Nam Jus Juſtinianeum in negotiis Eccleſiaſticis totum Pontificium eſt. [p]

§. 44. Diximus hæreticum eſſe, qui deviat à judicio Cleri & ejus libris. [r] Quodſi Laicus id faciat, aut etiam paucisſimi ex Clero ſine aſſeclis, tum res jam conſtat. Quodſi plures ex Clero diſſentiant ab aliis, ut clarum evadat, quænam religio ſit Dominans, & quænam pars alteram pluralitate vincat, declaratione publica opus eſt. Id quod fit *in Conciliis*, vel Synodis. Quorum adeò habes *originem*.

§. 45. Eſt enim *Concilium* conventus Cleri, ſub autoritate Principis vel directò, vel ſub aliis prætextibus inſtitutus, eum in finem, ut diſſentientes à ſe hæreticos declarent, & ope brachii ſecularis coerceant. Probatur definitio applicatione ad ſingula Concilia.

§. 46.

(o) *Vid. l. 7. & 8. C. de Summ. Trin. Nov. 42. in princ. & fine cap. ut inquiſitionis de hæret. 17. in 6.* (p) *vid. Cornelii à Rynthelen Iuriſtam Romano-Catholicum per integr.* (r) *Suprà* §. *18.*

§. 46. Ratione temporis originem ſumſerunt ſub Conſtantino M. qui primus libertatem hæretificandi Clero conceſſit, cujus adeo illuſtre ſpecimen ediderunt in Concilio Nicæno.(*s*)

§. 47. Nam conventus Apoſtolorum(*t*)non accuratè primum Concilium appellatur, aut inter Concilia refertur,(*u*)quia 1)non erat de credendis, ſed faciendis, 2)agebatur ex compromiſſo, 3) unanimiter, non per majora, nec per judicium Cleri, 4) abſque ulla coactione partis, &c. Neque conventus Epiſcoporum ante Conſtantinum, Concilia ſunt propriè dicta,(*x*) quia non fiebant autoritate Imperatoria, & carebant executione brachii ſecularis, niſi quod ex poſt facto adverſus Paulum Samoſatenum imploraverit opem Aureliani Imperatoris Clerus diſſidens.(*y*)

§ 48. Per *Autoritatem Imperatoriam*, ſub qua in Conciliis hæretici facti ſunt, intelligo aſſenſum Imperatorum, confirmationem, nominis commodationem in convocando Concilio, uno verbo, executionem voluntatis clericalis. Nec diffitetur Jus Canonicum, legitimam Conciliorum congregandorum poteſtatem & autoritatem eſſe penes ſedem Apoſtolicam,(*z*) aut Clerum,(*a*)nec repugnat valde Jus Juſtinianeum.(*b*)

§. 49. Neque multum ex legibus Imperatoriis lucrabuntur adverſus poſtulata Cleri, qui fortè adducere volent, per præcepta Imperatorum convocata eſſe Concilia. (*c*) Cum per præcepta talia nihil aliud intelligatur, quam quod Clerus nomen Imperatoris uſurpaverit, ad terrorem incutiendum alteri parti. Neque adeo hic videndum, cujus nomen præferat convocatio,(*d*) quàm, quis ſub hoc nomine lateat.

§. 50.

(s) *Can. 1. in pr. diſt. 15. Lancell. Inſtit. Jur. Canon. l. 1. tit. 3. §. 2. Diſſent. Ziegl. ibid.* (t) *Act. XV.* (u) *Conf. Grot. de Imp. Sum. Pot. circa Sacra. c 7. n. 2. Diſſ. Ziegl. d. l.* (x) *Diſſ. Ziegl. d. l.* (y) *Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. 7. cap. 24.* (z) *Diſt. 17. in ſumm. in fin. & can. 1. & ſeq. d. Diſt. Lancell. l. 1. t. 3. §. 2.* (a) *Lancell. d. l. §. 5. & 6.* (b) *Nov. 123. c. 10.* (c) *l. 4. C. de Summ. Trin.* (d) *Quod tamen Lancelletto opponit Ziegl. ad d. §. 2. lib. 1. tit. 3. p. 14.*

§. 50. Non imputatur actio illi, qui violentia adactus egit, qui reſiſtere non potuit, qui metu incuſſo bona fide egit. Metus in virum conſtantem cadens varius eſt. Ei annumeratur metus carceris, quidni metus gehennæ, metus excommunicationis, metus rebellonis?

§. 51. Nec multum lucrabitur Princeps iſto jure convocandi, ſi non habeat jus definiendi. Convocationis enim jus abſque jure cognitionis & ſententiæ, ſaltem miniſteriale eſt. At cognitionem & definitionem ſoli Clero reliquerunt Imperatores, eorumque decreta, tanquam oracula exoſculati ſunt. *(e)*

§. 52. In tantum, ut nulli, ſive Clericorum, ſive Laicorum, permiſſum fuerit, ne hiſcere quidem contra ejusmodi decreta, aut de eorum veritate publicè inquirere, vel viva voce, vel in ſcriptis, ne videlicet Reverendiſſimæ Synodi judicio injuria fiat, ſi quis ſemel judicata & rectè diſpoſita, revolvere & publicè diſputare contenderit, *(f)* h. e. ne ullo modo Cleri & Conciliorum ejus infallibilitas, vocetur in dubium.

§. 53. Non tamen putandum, ſemper à Clero per Concilia hæreticos fuiſſe effectos: ſed ſaltem quoties è re viſum fuit, & quoties ſperarunt, ſe pluralitatem votorum obtenturos. Si talis ſpes vel non, vel nondum adeſſet, in diſſentientes abſque concilio à Clero, fiducia, vel populi, vel imperatorum ſuffulto, ſævitum eſt.

§. 54. Ita notum eſt, Alexandrum ante Concilium Nicænum, & antequam de eo cogitatum eſſet, privata autoritate exautoraſſe Arium, eumque ex civitate ejeciſſe. *(g)* Ita nota vox Neſtorii, tum quidem adhuc orthodoxi & inſignis Hæreticorum flagelli, ad Imperatorem Theodoſium: Mihi, ò Imperator, terram hæreticis purgatam tribue, & ego tibi cœlum retribuam. Tu mihi in profligandis hæreticis ſubveni, & ego tibi in profligandis Perſis ſubveniam. *(h)* §. 55.

(e) *l. 14. C. de Epiſc. & Cleric. Nov. 42. pr. Nov. 123. c. 10.*
(f) *l. 4. C. de Summ. Trinit.* (g) *Hiſtoire de Concile de Nicée p. 15.*
(h) *Socrates hiſt. Eccleſ. l. 7. c. 29.*

§. 55. Et ut eo magis appareat, de nulla alia re Clerum magis unquam fuiſſe ſolicitum, quam de conſervanda ſua autoritate & infallibilitate, nullius facile criminis tot enormes & variantes deprehendes pœnas, quot in Legibus memorantur pœnæ Hæreſeos, ut adeo, ſi velis ex pœnis de delicto judicare, non poſſit non hæreſis eſſe crimen enormisſimum.

§. 56. Dividunt communiter in *Eccleſiaſticas* & *Civiles*. Quæ etiam diviſio tolerari poterat, ſi modo per *Eccleſiaſticas* non intelligas eas, quæ armis Eccleſiæ ſpiritualibus inflictæ ſunt, & in Hæreticis efficaciam habuerunt ſpiritualem, ſed quæ à Clero dictatæ ſunt, aut immediatè impoſitæ, ſuffragantibus tamen ſubinde Legibus Civilibus & adminiculante brachio ſeculari. Ratione enim effectus omnes Eccleſiaſticæ pœnæ civiles ſunt; Quare nec vitio nobis vertetur, ſi in hac mixtura diſtinctionem illam in recenſione harum pœnarum non adeò exacte obſervaverimus.

§. 57. Eminet autem inter eas Excommunicatio, eaque non intra terminos excluſionis à ſocietate Eccleſiaſtica permanens, ſed excluſio ab omni conſortio civili, (*i*) exemplo prætenſo Johannis Evangeliſtæ, intuitu Cerinthi, (*l*) ſtabilita, ac horrendis ceremoniis peracta, (*m*) & maledictionibus ad omnia loca, actiones, membra corporis & ſenſus extenſis, adjunctisque adjurationibus execrandis, [*n*] ex Judaiſmo in Chriſtianiſmum translatis. [*o*] Quæ excommunicatio extenditur etiam ad receptatores & defenſores hæreticorum. [*p*]

§. 58. Quæ adeo cum ſummam infamiam inferret [*q*], non poterant non ejusmodi excommunicationem ſequi & alii effe-

(i) *Albaſp. Obſ. Eccleſ. p. 2. Can. Apoſt. 11. Conc. Laodic. can. 33. Carthag. IV. c. 73. Arelat. II. c. 30. Avern. can. 6. & 11. Epaun. can. 15.*
(l) *Euſeb. lib. 3. hiſt. Eccleſ. c. 22.* (m) *Can. debent 12. C. 11. qu. 3.*
(n) *Vide quæ ex Concil. Aquisgran. an. 816. excerpſit Boxhornius in Hiſt. Univ. & ex hoc refert Ægid. Strauch. diſſer. de priſca Eccleſ. in cenſend. hæret. æquitate §. 19.* (o) *Strauch. d. l. §. 20.*
(p) *Cap. 8. X. de Hæret.* (q) *l. 1. §. 1. C. de Sum. Trin. ibiq; Dd.*

effectus, infames alias concomitantes, &, cum excommunicatio ſumma ſpecies infamiæ ſit, adhuc majores; quales ſunt: hæreticis non eſſe ſervandam fidem, [*r*] in tantum, ut nec ſubditi Domino amplius teneantur, ſed ab ejus obſequio liberati ſint. [*s*]

§. 59. Quod hæretici ad dignitates & officia publica non admittantur [*t*] unde nec Hæreticus poteſt fieri Imperator. [*u*] Et filii quoque Hæreticorum usque ad ſecundum gradum paternæ lineæ & primum maternæ, ſunt inhabiles ad officium publicum & beneficium Eccleſiaſticum. [*x*]

§. 60. Ob hæreſin poſſunt ſponſalia reſcindi & matrimonium contractum ſolvitur, [*y*] nec mulieres hæreticæ gaudent privil. dotis, [*z*] ac mulier ſcienter hæretico nubens, dotem amittit, eaque fiſco applicatur. [*a*]

§. 61. Amittunt Patriam poteſtatem hæretici, [*b*] & præterea hæreſis eſt inter juſtas exheredationis cauſas, tàm intuitu patris, quàm filii. [*c*] Imo in genere hæretici non poſſunt ſuccedere, nec ab inteſtato, nec ex teſtamento, [*d*] nec legatum, aut fideicommiſſum accipere, [*e*] licet ſit teſtamentum militis. [*f*]

§. 62. Libri eorum prohibentur & igne comburi jubentur, imò & illi, qui eos legunt, ultimo ſupplicio puniri. (*g*)

§. 63. Bona hæreticorum, ſi Laici ſint, confiſcantur, etiam poſt mortem, ſi Clerici, eorum bona Eccleſiis, à quibus ſtipendia receperunt, applicantur. (*h*)

 §. 64. De-

(r) *Ita decretum in Conc. Conſt. ann. 1414.* (s) *c. ult. X. de hæret.* (t) *Nov. 37. Nov. 45. præfat. l. 18. pr. C. de hæret. L. ult. C. de poſtul.* (u) *Cap. Venerabilem 34. X. de Elect. & El. pot.* (x) *Cap. 15. de hæret.* (y) *l. 16. C. de Epiſc. aud. l. 5. C. de Sponſ. cap. 6. X. de Divort.* (z) *Nov. 109. c. 1.* (a) *cap. 14. de hæret. in 6.* (b) *c. 2. in f. de hæret. in 6.* (c) *Nov. 115. c. 3. §. 14. & c. 4. §. 8.* (d) *l. 19. C. de hæret.* (e) *l. ult. C. eod. Novell. 144. c. 1. quæ abrogat Nov. 129.* (f) *d. l. ult. Cod. l. 5. C. de teſtam. milit.* (g) *l. 3. §. 1. C. de S. Trin. l. 6. §. 1. l. 8. §. 5. C. de hæret. Nov. 42. c. 1. §. 2.* (h) *c. 13. §. damnati de hæret. c. 8. §. penult. de Hæret. in 6. c. ult. de præſcript. in 6.*

§. 64. Denegatur eis auxilium Advocatorum & Notariorum. (*i*) Contra eos admittuntur etiam excommunicati ad teſtimonium, imò non opus eſt, ut teſtium & accuſatorum nomina iis publicentur. (*l*) Teſtis in cauſâ hæretici falſum deponens, licet perjurus ſit, probat dicendo contrarium. (*m*) Ipſi non admittuntur ut teſtes contrà orthodoxos. (*n*) Beneficium ſeu Reſcriptum, ſi quod impetraverunt, non valet. (*o*) Præſidentes regimini alicui, etiam ii, qui de facto tantùm, & non de jure jurisdictionem habent, contrà hæreticos juſtitiam exercere debent. (*p*) Appellationis & defenſionis beneficio non gaudent. (*)

§. 65.) Poteſt hæreticis decerni pœna exilii. (*q*) Damnantur etiam ad perpetuos Carceres. (*r*) Imò ultimo ſupplicio afficiuntur. (*s*) Et denique honeſta ſepultura iis denegatur. (*t*)

§. 66. Cæterum variis perſvaſionibus uſus eſt Clerus, ut Imperatores in partes traheret, & ut illi tyrannidem Cleri in conſcientias non ſolùm non reprimerent, ſed etiam adjuvarent. Initio fundamenti loco poſuerunt, Clerum ſolum eſſe ſortem electam domini, eſſe reges, qui ſe & alios in virtute regere & ita in Deo regnum habere debeant, idque deſignare coronam in capite; Laicos autem eſſe aliud genus Chriſtianorum: Hos ſalvari poſſe, ſi vitia benefaciendo evitaverint, & oblationes ſuper altari apponant, ac decimas reddant. (u)

§. 67. Epiſcopos autem ex Clero eſſe maritos ſanctiſſimæ Eccleſiæ, eique tanquam uxori debere adhærere, omnium verò fidelium eſſe ſpirituales patres, aut certè loco liberorum omnem Chriſtianum & orthodoxum habere populum, i. e. Laicos. (*x*)

68. Cle-

(i) *C. 11. de hæret.* (l) *c. 5. eod. c. ult. eod. in 6.* (m) *c. 8. §. licet. eod.* (n) *l. penult. C. de hæret.* (o) *l. 5. in fin. C. eod.* (p) *c. 6. de hæret.* (*) *c. 17. de hæret. in 6. c. 11. X. eod.* (q) *l. 5. C. de hæret. l. 8. §. 2. eod.* (r) *C. 15. de hæret.* (s) *l. 5. §. 1. l. 8. in fine l. 11. 12. pr. 16. C. de hæret.* (t) *c. 8. de hæret.* (u) *can. duo ſunt genera 7. C. 12. q. 1.* (x) *l. Omnem 42. §. 1. l. ſancimus 48. C. de Epiſc. & Cler. d. can. 7. C. 12. q. 1.*

§. 68. Clepo ergo ſoli datum eſſe noſcere myſterium regni DEI, laicis autem in parabolis. Laicos autem eſſe ſimplices & indoctos, nec præſumere poſſe, quod poſſint pertingere ad ſubtilitatem ſacræ ſcripturæ, unde nec illis arcana fidei ſacramenta eſſe exponenda, quia ſanctum non dandum ſit canibus, neque margaritæ mittendæ ſint ante porcos. Porcos tamen non eſſe & canes, qui margaritas, i. e. doctrinas & parabolas cleri, gratanter accipiant. (y)

§. 69. Quemadmodum vero patres carnales præſcribunt liberis agenda, eosque erudiunt, ita ex dictis ſequebatur: Clerum etiam præſcribere debere Laicis, quid credere debeant. Inde nata eſt fides formularia. (z)

§. 70. Ut autem hæc fides formularia legis efficaciam haberet, interdicebatur Laicis, ne ex deſiderio intelligendi ſcripturas & ſtudio, ſecundum eas adhortandi, convenirent, quin potiùs ejusmodi conventus habebantur pro conventiculis occultis, & qui officium prædicationis Chriſti ſibi uſurparent, ſolis tamen ſacerdotibus competens. (a) Si quis contrà feciſſet, pro hæretico habebatur. (b)

§. 71. Neque licebat Laico reprehendere Clericum malè agentem, neque admittebatur excuſatio, quod aſina reprehenderit Prophetam, aut, quod Chriſtus dixerit, quis ex vobis arguet me de peccato? Diſtingvendum enim eſſe dicebat Clerus, inter correptionem fratris, quorſum pertineat reprehenſio Balaami ab aſina facta, & inter reprehenſionem manifeſtam patris ſpiritualis, niſi fortè prælatus ſpontè, de ſuâ confiſus innocentia, ſubditorum ſe accuſationi ſupponat, quorſum pertineat exemplum Chriſti. (c)

§. 72. Majus vero piaculum eſſe cenſebatur, ſi quis ea, quæ ſemel circa fidem definita erant, aut vellet in dubium vocare,

 aut

(y) *cap. 12. in ſchol. infer. 1. 2. X. de heret.* (z) *l. 1. 2. 5. 6. C. de Sum. Trinit.* (a) *cap. 12. & 14. de* [illegible] (a) *arg.*

aut de iis diſputare, ſive publicè, ſive privatim, ſive Clericus eſſet, ſive Laicus. (*d*)

§. 73. Inde vero ſuâ ſponte fluebat, quod nec liceret diſputare de fide cum ipſis hæreticis, (*e*) & adeo nec ipſos audire, aut eorum defenſionem ſuſcipere. (*f*)

§. 74. Nihilominus tamen hæreſin eſſe pertinaciam & dementiam animi obſtinatioris, (*g*) & hæreticum eſſe, quemcunque Romana Eccleſia, vel ſinguli Epiſcopi cum conſilio clericorum, hæreticum declaraverint. (*h*)

§. 75. Ex his etiam ſequebatur, crimen hæreſeos eſſe merè Eccleſiaſticum, adeoque Laicis nequaquam permiſſum eſſe, ut ipſi de eo quoquo modo cognoſcerent, vel judicarent, ſed officium inquiſitionis in cauſa hæreticæ pravitatis ad ſolum clerum ita pertinere, ut nec liceret magiſtratui, captum hæreticum eximere ex poteſtate inquiſitorum, aut à carcere liberare, aut executionem ab inquiſitore injunctam detrectare, ſub pœna excommunicationis, &, ſi excommunicationem per annum ſuſtinuerit, ſub pœna ipſius hæreſeos. (*i*)

§. 76. Et ipſe quidem Clerus excommunicationem hæreticorum apoſtolicæ autoritatis exemplo defendebat, ut ex quo didicerit, errantium & in errorem mittentium ſpiritûs, tradendos eſſe Satanæ, ut blaſphemare dediſcant. (*l*)

§. 77. Quin & inculcabat: oportere nos Evangelici meminiſſe mandati, quo ab ipsâ veritate præcipiatur, ut, ſi nos oculus, aut pes, aut dextra ſcandalizaverit, manus à compage corporis auferatur, quia meliùs ſit his in eccleſiâ carere membris, quàm cum ipſis in æterna ire ſupplicia. (*m*)

§. 78. Il-

(d) *l. 4. C. de Sum. Trin. l. 35. C. de Epiſc. & Cler. c. 2. de hæret. in 6.* (e) *can. 36. C. 24. q. 3.* (f) *cap. 11. de hæret.* (g) *l. 2. C. de Sum. Trin.* (h) *cap. 9. de hæret.* (i) *cap. 17. de hæret. in 6. junct. cap. 8. 11, 12. eod. & Clem. 1. 2. eod.* (l) *can. Apoſtolica 13. C. 24. q. 3.* (m) *Can. illud ſane 34. C. 26. qu. 3.*

§. 78. Illud notum in vulgus eſt, quod pro defendendâ excommunicatione, vel etiam relegatione, in omnium ore eſſe ſoleat dictum Apoſtoli: hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem devita. (*n*)

§. 79. Quod ſi quis eos urgeret, quod contrà Evangelicam parabolam facerent, ubi Chriſtus juſſerit, Zizania non eſſe eradicanda, reſpondebant, eundem Dominum apertè alibi excommunicationem fieri jubere, dicentem; Frater, qui corripitur ab Eccleſia, & non obedit, ſit tibi tanquam Ethnicus & publicanus. Hinc autem apparere liquido, aliud eſſe excommunicationem, aliud eradicationem: Excommunicationem enim eſſe diſciplinam. (*o*)

§. 80. Quod vero pœnam temporalem à Laicis, id eſt, Imperatoribus & magiſtratibus exequendam attinebat, docebant: vigorem eccleſiaſticum debere ſuſtineri ab imperialis fortitudinis potentiâ, (*p*) teſtimonia fidei & charitatis Principum Laicorum eminentia & præcipua eſſe, ſi Cleri reverentia conſervetur, & ei cuncta ſubjiciantur, (*q*) unde fundamentalis propè articulus fidei Principum Laicorum erat, quod certiſſimè crederent: Cleri puritatem & decus & ad Dominum Jeſum Chriſtum fervorem, & ab ipſis miſſas perpetuas preces, magnum favorem & incrementum Reip. præbere, & quanto plus rebus illorum accedat honeſtatis & decoris, tantò magis etiam remp. augeri. (*r*)

§. 81. Ne vero Principes ſentirent, ita revera eos fieri ſubditos Cleri, confundebant apertè ſua Doctorum officia cum officio Principis, & uti imperium hâc parte ad ſe rapiebant, ita permittebant Principibus, ſed qui ſputa eorum lingerent, ut docentium officia in legibus præ ſe ferrent, decere arbitrantes imperium, ut ſubditos de religione commonefacerent, ita enim & pleniorem acquiri Salvatoris benignitatem, ſi quando & ipſi

 Prin-

(n) *Can. Dixit 29. ibid.* (o) *can. Notandum 37. ibid.* (p) *c. 9.*

Principes pro viribus ipſi placere ſtuderent, & ſuos ſubditos ad eam rem inſtituerent. (*s*)

§. 82. Hinc etiam non infrequens eſt in legibus Imperatoriis, quod hi minentur pœnas divinas, leges eorum transgredientibus, [*t*] quod aliàs ad officium Doctorum pertinet, impœnitentibus pœnas divinas, annunciare. Et fiebat aliquando iſta pœnarum divinarum cominatio, cum quâdam quaſi blaſphemiâ, acſi Deus Vaſallus Imperatorum eſſet, qui pro eorum arbitrio pœnas cœleſtes inferre teneretur. [*u*]

§. 83. Ac, ut eo obſequiores ſe præberent hâc parte Principes Clero, Clerus rurſus ipſis permiſit vitæ quamcunque licentium, abſolutionem peccatorum & vitam æternam promittens, ſi modo hæreticos ſtrenuè perſequantur atque extirpent. (*x*)

§. 84. Fiebat inde unica virtus, hæreticos perſequi, item & unum vitium, eſſe hæreticum, i. e. diſſentire à Clero. Hinc de hæreticis prædicabant, quod ſint caupones, qui aquam vino commiſceant & virus draconis in aureo calice Babylonis propinent, habentes ſecundum Apoſtolum ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. [y]

§. 85. Docebatur ulteriùs, quod omni homini, qui Eccleſiæ Catholicæ non teneat unitatem, i. e. qui ſaltem in uno fidei articulo, ſeu Eccleſiæ Sacramento erraverit, neque baptiſmus, neque eleemoſyna, quantumlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta, proficere poſſit ad ſalutem. [*z*]

§. 86. Docebant: firmiſſimè tenendum eſſe, & nullatenus dubitandum, omnem hæreticum, vel ſchiſmaticum, cum diabolo, & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum, niſi

(s) *l. 3. princ. C. d. Summ. Trinit.* (t) *l. 47. §. 1. l. 49. §. 8. C. de Epiſc. & Cler. & paſſim.* (u) *l. ult. in fin. verbu: ex cælo volumus C. de Ep. aud.* (x) *Cap. 13. verſ. Catholici vero. de hæret.* (y) *c. 10. in ſchol. infer. eod. tit.* (z) *c. 3. eod. ex Auguſtino, junct. c. 8. eod. in 6.*

niſi ante finem vitæ, catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus eccleſiæ. [a]

§. 87. Unde forte ortum duxit, quod Hæretici de conſvetudine ignis pœnâ coerceantur. Quamvis alii Dd. eam pœnam putent eſſe fundatam in autoritate Evangelii: cum Evangelium doceat, [b] ſi quis in me non manſerit, mittetur foràs ſicut palmes, & areſcet & colligent eum, & in ignem mittent. (c)

§ 88. Cum tamen non conveniat manſvetudini Clericali, ſangvinem hominis effundere, ſolent adhuc hodie Inquiſitores obteſtari Magiſtratum, cum ei hæreticum puniendum tradunt, ne ſangvinem ejus effundat, ſed ut ſaltem vivum comburat. [d]

§. 89. Docebant inſuper, quod hæreſis ſit crimen gravius crimine inceſtûs & defraudationis vectigalium. [e]

§. 90. Et jam antiquitus Clerus Imperatoribus perſvaſerat, ut hæreſin voluerint eſſe publicum crimen, additâ illâ ratione, quia, quod in religionem divinam committatur, (i.e. per hactenus deducta, in Cleri formulas,) in omnium feratur injuriam. [f]

§. 91. Et cum adeò Imperatoribus perſvaſiſſent, ipſorum dicta, eſſe ipſius Dei dicta, ſuâ ſponte etiam ſequebatur, crimen hæreſeos eſſe gravius crimen crimine læſæ Majeſtatis, vel certè æquè grave, [g] eſſe immaniſſimum ſacrilegium. [h]

§. 92. Denique, poſtquam ita animis Laicorum perſvaſerat Clerus, eis omnia credendi, quæ vellent credi, non difficile fuit, iis etiam illud addere, ut Principibus perſvaderent, ad dignitates publicas neminem admittendum eſſe, niſi priùs juramentum religionis præſtitiſſet. Quod, etſi ab initio erat ſaltem juramentum confeſſionis, [i] mox tamen exinde etiam juramentum profeſſionis, aut promiſſionis effectum eſt: [l] Quorum utrumque tamen & communi juramentorum naturæ & principiis Evangelii repugnare, oſtendet caput ſequens.

COROL-

(a) *d. c. 3. ex Auguſtino.* (b) *Joh. 15.* (c) *Ant. Perez. in Cod. tit. de hæret. n. 3.* (d) *voyez l'Hiſtoire de l'Inquiſition de Goa.* (e) *c. 10. de hæret. in 6.* (f) *l. 4. §. 1. C. h. t.* (g) *l. 4.*

COROLLARIA.

I.

NE occaſio calumniandi remaneat, acſi in iis, quæ ſubinde de artibus, aut perſonis Cleri in diſputatione diximus, malè, aut parùm æquè, ſentiamus de Miniſterio Eccleſiaſtico, notandum, tantam eſſe differentiam inter Clerum & Miniſterium Eccleſiaſticum, quanta eſt inter Fures, aut Homicidas, & inter bonos Paſtores.

2\. *Miniſterium Eccleſiaſticum enim eſt ſtatus Eccleſiæ in republicâ docentium, qui à cœtu Chriſtianorum ad id ritè electi & conſtituti ſunt, ut nomine & juſſu Eccleſiæ publicè prædicent Verbum Dei, & Sacramenta adminiſtrent, ſecundum ritus adiaphoros à Principe præſcriptos.*

3\. *Clerus dominium quærit in conſcientias reliquorum membrorum. Miniſter Eccleſiæ gloriam ſuam in eo quærit, ut ſit miniſter reliquorum membrorum. Matth. 23. v. 11. I. Cor. 3. verſ. 5.*

4\. *Diſtinctionem Eccleſiæ in Clericos & Laicos, improbarunt jam publicè multi Theologi & JCti*

JCti Evangelici. At diſtinctio in docentes (quales miniſtri ſunt) & auditores, fundata eſt in jure divino.

5. Uti ergo docentium, quà docentes ſunt, relata ſunt auditores, ita quà miniſtri ſunt, correlatum eſt caput Eccleſiæ inviſibile Chriſtus, & reliqua membra, quorum fratres ſunt, non patres ſpirituales. Matth. 23. v. 9.

6. Quatenus vero Eccleſia eſt in Republica; miniſtri Eccleſiæ æquè ſubditi ſunt Principis, ut auditores.

7. Actio injuriarum, quanta quanta eſt, repugnat Chriſtianiſmo, quia tendit ad vindictam privatam.

8. Si Clerus in Eccleſiâ Evangelicâ velit inquiſitione ſacrâ adverſus aliquem procedere; non cogitur is Clero edere cogitationes ſuas de rebus Eccleſiaſticis & Sacris, quia hoc omni jure repugnat. Quodſi Clerus autoritate Principis eam in rem uti velit, juſtiſſimæ ſubſunt cauſæ, iſtam editionem humillimè coram Principe deprecandi.

9. Qui delictum aliquod denunciavit, ac denunciationem ſuam probare eſt paratus, ab

etiamſi Magiſtratus Politicus, ſive ex juſtâ, ſive injuſtâ causâ inquiſitionem inſtituere nolit.

10 *Hæreticus quicunque homo tamen eſt. Ergo ei jura naturæ communia debentur. Non eſt lædendus, non contumeliâ afficiendus, pacta ei ſunt ſervanda, ergo & officia humanitatis exhibenda.*

11. *Tolerare hæreticum juxta ſe in Rep. eſt adhuc minus officio humanitatis. Ergo qui tolerantiam denegat, reverà inhumanus & crudelis eſt. At in homine inhumano & crudeli non poteſt habitare Spiritus manſuetudinis & humanitatis.*

12. *Nullus tanquam hæreticus, cum ſit innocens, obteratur, nec expoſitum eum ad contumeliam religio qualiscunque perficiat.* arg. l. Nullus 14. C. de Judæis & Cœlicolis.

VA1152376 7